Dejiny

O iných významoch výrazu *Dejiny* pozri *Dejiny (rozlišovacia stránka)*.

Dejiny alebo **história** sú mnohovrstevný pojem, ktorý v širšom zmysle možno chápať ako súhrn všetkých minulých dejov (pozri minulosť) v čase a priestore (tzv. prírodné dejiny). V užšom a bežnejšom zmysle sa dejinami označuje len vývoj ľudstva (tzv. ľudské dejiny).[1] Samotný pojem dejín je spätý s filozofiou dejín do takej miery, že možno tvrdiť, že vypracovanie koherentného pojmu dejín je úlohou filozofie dejín. To sa odráža na fakte, že pojem dejín je predmetom reflexie skôr filozofov či filozofujúcich historikov než empirických historikov.[2]

V historickej vede a filozofii dejín sa rozlišuje medzi:

- „jedinými a jednými“ dejinami, teda dejinami ako súhrnom všetkých minulých dejov, vrátane všetkých tých dejov, ktoré nikdy neboli zaznamenané alebo o ktorých sa záznamy navždy stratili a teda sa o nich nemožno nič dozvedieť; tieto dejiny ako celok nie sú postihnuteľné ani poznateľné,
- písanými dejiny, teda dejinami, ktoré operujú len s vybraným súborom faktov,
- „dejinami textom“, ktoré sú výsledkom bádateľskej a literárnej práce historika. Myslí sa tým obraz o dejinách v druhom uvedenom význame, ktorý historik podáva v textovej forme (príp. doplnenom obrazmi, matematickými symbolmi ap., napr. v podobe grafov a tabuliek) a ktorý je založený jednak na interpretácii historických prameňov, jednak na konštrukcii textu.[3][2]

Poňatie dejín sa utváralo oddeľovaním od mýtu (mýtického myslenia), pričom tento proces sa označuje ako vznik historického vedomia ŕesp. historického myslenia. Zatiaľ čo v mýtickom myslení čas nemá ustálenú štruktúru (udalosti sú chápané na základe periodického opakovania, majú charakter nikdy nekončiaceho vznikania a zanikania), historické myslenie sa vyznačuje zmyslovo profánnym vnímaním času a dôslednou snahou o presné zaradenie všetkých udalostí na lineárnu časovú os. Výraznejšie rysy historického vedomia možno badať až v dielach Giambattista Vica a Johanna Gottfrieda von Herdera, pričom až v období prvej polovice 19. storočia došlo – pod vplyvom nemeckého idealizmu a utvorenia vedeckých techník umožňujúcich objektívne skúmanie minulosti – k definitívnemu oddeleniu historického myslenia od myslenia nehistorického (tzn. mýtického ai.).

Obsah

Delenie dejín
- Tematické delenie
- Chronologické delenie (periodizácia dejín)

Referencie

Použitá literatúra

Iné projekty

Delenie dejín

Dejiny možno rozdeliť dvomi spôsobmi – tematicky a chronologicky. Chronologické delenie sa tiež označuje ako periodizácia dejín.

Tematické delenie

Na ilustráciu poslúži tematické delenie dejín od českého historika Hynek Kollmann uverejnené v hesle „Dějiny“ v *Ottovom slovníku náučnom* (1893):[4][5]

> *Rozdělení thematické, t. j. pokud se týče rozsahu a jakosti látky:*
>
> *A. Všobecné d.[ějiny] (universální, světové), které hledí si lidí ve všech dobách a na všech místech po jednotné souvislosti jejich vývoje.*
>
> *B. Specialisované či zvláštní d.:*
>
> *a) specialisované co do jakostného rozsahu látky:*
>
> *1. d. politické či občanské, které stopují vývoj států a života státního;*
> *2. d. kulturní, jež se zabývají vývojem společenských útvarů životních a výsledků práce vyšlých hlavně ze soukromé činnosti lidí;*
>
> *b) specialisované co do kvantitativního rozsahu látky:*
>
> *1. d. jednotlivých zjevů státních specialisované v rozličné míře (d. skupin státních, jednotlivých států, území politických, provincií, krajův, inštitucí ::státních a pod.);*
> *2. d. jednotlivých území a míst (d. teritoriální, pokud území není jednotkou politickou; d. měst, klášterův a pod.);*
> *3. d. jednotlivých skupin lidských (národů, kmenů, rodin a životopisy);*
> *4. d. jednotlivých dob (na př. d. XVII. stol.);*
> *5. d. jednotlivých souvislých řad dějů (d. válek husitských, revoluce francouzské a pod.);*
> *6. d. jednotlivých kulturních zjevů a činností (d. náboženství, cirkevní, právní, stavovské, d. literatury, věd, umění, mravův, orby, průmyslu, řemesel, obchodu, her, universit, voleb biskupských a pod.).*

Toto delenie (s menšími úpravami) uvádza aj *Masarykov slovník náučný* (1926):[6]

> *Thematicky dělí se podle rozsahu a kvality svého oboru na: I. Dějiny všeobecné, universální, světové, zabývající se vývojem všeho lidstva bez časového, lokálního nebo etnického rozdílu, jednak v jeho jednotné vývojové souvislosti, jednak v odděleních (podle jedn.[otlivích] význač. [ních] národů), jež vyčerpávají touž látku, ovšem jiným způsobem (řadíce totiž jedn. děj.[iny] nár.[odů] za sebou). II. Děj. speciální, členíci se a) podle kvalitativního charakteru ltáky v 1. dějiny kulturní, 2. dějiny polit.[ické] či občanské; b) podle kvantity látky: 1. v dějiny jedn. kulturních obvodů, zjevů neb akcí, 2. dějiny jednotl. polit. obvodů, zjevů neb akcí, 3. dějiny*

jednolt. teritorií a míst (zemí, měst, hradů, klášterů), 4. dějiny jednotl. lidských skupin (jednotlivce, rodu, národa), 5. dějiny jedn. časových úseků, 6. dějiny jedn., větší časový prostor zaujímajících aktů, procesů neb událostí (děj. křížových válek, čes.[kého] nár. osvobození a pod.).

Chronologické delenie (periodizácia dejín)

Tento článok týkajúci sa dejepisu je zatiaľ „výhonok“. Pomôž Wikipédii tým, že ho doplníš a rozšíriš. (https://sk.wikipedia.org/w/index.php?title=Dejiny&action=edit)

Referencie

1. Porovnaj: Blecha 2002, s. 81. *„v širším smyslu každý proces, který má vlastní vývoj, v němž jeho jednotlivé fáze určitým způsobem souvisejí (tak jsou chápany např. dějiny přírody nebo dějiny biologie). V užším, ale běžnějším smyslu se pojem d.[ějiny] užívá pouze pro vývoj lidské společnosti.“*
2. Růžička 2014, s. 102
3. Čornej 2016, s. [13]
4. Kollmann, Hynek; Habel, Jan Jaromír (1997), „Dějiny“, *Ottův slovník naučný : Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, Sedmý díl. Dánsko — Dřevec, Praha; Litomyšl: Paseka; Argo, str. 169, https://archive.org/stream/ottvslovnknauni11ottogoog#page/n186/mode/2up, dost. 2018-01-25
5. Habel, Jan Jaromír (1997), „Dějiny“, *Ottův slovník naučný : Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, Sedmý díl. Dánsko — Dřevec, Praha; Litomyšl: Paseka; Argo, str. 169, ISBN 80-7185-104-3. Fotoreprint pôvodného vydania z roku 1893.
6. „Dějepis“, *Masarykův slovník naučný : Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*, Díl II. D-G, Praha: Československý kompas, 1926, str. 110

Použitá literatúra

- Blecha, Ivan (2002), „dějiny“, in Horyna, Břetislav; Štěpán, Jan; Blecha, Ivan a kol., *Filosofický slovník* (2. rozš. vyd.), Olomouc: Nakladatelství Olomouc, str. 81, ISBN 80-7182-064-4
- Čornej, Petr (2016), *Historici, historiografie a dějepis : Studie, črty, eseje* (1. vyd.), Praha: Nakladatelství Karolinum, ISBN 978-80-246-3276-6
- Růžička, Jiří (2014), „Historie“, in Storchová, Lucie, *Koncepty a dějiny : proměny pojmů v současné historické vědě* (1. vyd.), Praha: Scriptorium, str. 102-117, ISBN 978-80-87271-87-2

Iné projekty

- Commons ponúka multimediálne súbory na tému **Dejiny**
- Wikicitáty ponúkajú citáty od alebo o **Dejiny**

Zdroj: „https://sk.wikipedia.org/w/index.php?title=Dejiny&oldid=6997739“

Čas poslednej úpravy tejto stránky je 00:02, 10. marec 2020.

Text je dostupný za podmienok Creative Commons Attribution/Share-Alike License 3.0 Unported; prípadne za ďalších podmienok. Podrobnejšie informácie nájdete na stránke Podmienky použitia.